

Череп Алла Василівна,
доктор економічних наук, професор, професор
кафедри фінансів, банківської справи та
страхування, Запорізький національний
університет

Олейнікова Людмила Григорівна,
доктор економічних наук, професор, завідувач
відділу фіскальної політики та податкового
регулювання ДННУ «Академія фінансового
управління»

Кішко Юлія Петрівна,
студентка, Запорізький національний
університет

Cherep Alla,
Dr. of Science in Economics, professor,
Zaporizhzhia national university,
<https://orcid.org/0000-0001-5253-7481>

Oleynikova Lyudmyla,
Dr. of Science in Economics, senior researcher,
Academy of Financial Management,
<https://orcid.org/0000-0001-8204-4434>

Kishko Yulia,
Zaporizhzhia national university

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ В БЮДЖЕТНІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ PROBLEMATIC ISSUES IN THE BUDGET SYSTEM OF UKRAINE

Череп А. В., Олейнікова Л. Г., Кішко Ю. П.
Проблемні питання в бюджетній системі України.
*Український журнал прикладної економіки та
техніки*. 2024. Том 9. № 1. С. 152 – 156.

Cherep A., Oleynikova L., Kishko Y. Problematic
issues in the budget system of Ukraine. *Ukrainian
Journal of Applied Economics and Technology*. 2024.
Volume 9. № 1, pp. 152 – 156.

У статті розглянуто проблеми та недоліки у бюджетній системі України, основні чинники неефективного виконання бюджету. Проаналізовано виконання державного бюджету України та тенденції доходів та видатків за 2026-2022 рр., виявлено причини невиконання державного бюджету. Встановлено, що з метою уникнення корупції в адміністрації державного управління, необхідно розробити комплекс методів, що охоплює всі аспекти системи. Зазначено напрямки, які дозволять сформувати сильні та незалежні агентства по боротьбі з корупцією, інституції, які розширяють повноваження щодо боротьби з корупцією. Виокремлено заходи щодо реформування системи правосуддя, щоб дати можливість проводити справедливий розгляд справ про корупцію. Для усунення фінансових зловживань у бюджетній системі України внесено пропозиції щодо забезпечення прозорості та відкритості державного управління. Запропоновано також розширити доступ українців до інформації та вдосконалення систем електронного урядування, що позитивно буде впливати на зменшення рівня корупції та відповідати етичним стандартам для державних службовців, які спрямовані на дотримання доброчесності в органах державної влади. Запропоновано здійснювати громадський контроль із залученням незалежних експертів та громадськості до формування державного бюджету та бюджетів різних рівнів, що сприятиме додатковому контролю населення за формуванням та використанням бюджетних коштів. Висунуто можливі методи боротьби з основними перешкодами бюджетної системи, також додані рекомендації щодо нормалізації економічно-соціального становища шляхом подолання проблемних питань, які негативно впливають на стан країни загалом. Досліджено основну з проблем – неефективний розподіл бюджетних коштів. На прикладі місцевого бюджету Запорізької області розглянуто основні напрями розподілу бюджету.

Ключові слова: бюджетна система, бюджет, проблеми, соціально-економічний стан, фінансова стабільність, корупція, проблеми.

The article discusses the problems and shortcomings in Ukraine's budget system. The main factors of inefficient budget execution are considered. The execution of Ukraine's state budget and trends in revenues and expenditures for 2026-2022 are analyzed, and the reasons for non-execution of the state budget are identified. It is determined that to avoid corruption in public administration, it is necessary to develop a set of methods covering all aspects of the system. The directions that will allow the formation of strong and independent anti-corruption agencies and institutions that will expand the powers to combat corruption are indicated. Measures to reform the justice system to enable fair consideration of corruption cases are highlighted. To eliminate financial abuses in Ukraine's budget system, proposals have been made to ensure transparency and openness of public administration. It is determined that innovations, especially technologies, can be used to create more reliable systems for managing public finances. It is proved that the budget system should be the center of internal control and audit within the organization. Strengthening these processes will ensure prompt detection and elimination of potential violations. All these measures should have public support and active participation of citizens in monitoring the conditions for spending budget funds. Only an open and inclusive system can prevent the misuse of funds. It is also proposed to expand Ukrainians' access to information and improve e-government systems, which will reduce corruption and meet ethical standards for civil servants to maintain integrity in public authorities. Possible methods of combating the main obstacles of the budget system have been put forward, and recommendations have been added to normalize the economic and social situation by overcoming problematic issues that negatively affect the state of the country. The main problem – inefficient distribution of budget funds – has been studied. In the example of the local budget of the Zaporizhzhia region, the main directions of budget distribution are considered.

Keywords: budget system, budget, problems, socio-economic situation, financial stability, corruption.

Вступ

Бюджетна система України відіграє важливу роль у визначенні соціально-економічного стану країни. Ця система демонструє складну структуру управління фінансами та економічних відносин, охоплюючи різні сектори, особливості та виклики. Проте на сьогодні існує ряд проблем та недоліків в бюджетній системі, що заважає стабільному економічному розвитку України. Для досягнення стабільного економічного стану країни важливо підняти проблемні місця в бюджетній системі України, адже вона є одним із вирішальних факторів соціально-економічного добробуту.

Аналіз досліджень і публікацій. Проблемні питання в бюджетній системі привернули увагу багатьох економістів України, зокрема І. Алексєєв, Н. Ярошевич, І. Кондрат та М. Ливдар у своїй праці акцентували увагу на розгляді проблем, пов'язаних з удосконаленням директив бюджетної та податкової політики, фіскальною децентралізацією, міжбюджетним управлінням, управлінням державним боргом та сучасними стратегіями скорочення бюджетних видатків в Україні [2]. З. Лободіна розглянула проблему функціонування та перспективи вдосконалення бюджетної системи [2].

Л. Олейнікова, В. Гельман, В. Брич, Л. Михайлишин, Р. Кравчик у своєму науковому дослідженні «Методологічні підходи до фінансування закладів вищої освіти з огляду на взаємозв'язок між ВВП та бюджетними витратами на освіту» розкривають структуру видатків на вищу освіту в країнах світу та Україні та розглядають методіку використання механізмів формульної моделі фінансування закладів вищої освіти з урахуванням взаємозв'язку між ВВП та бюджетними витратами на освіту [3]. Однак у науковому доробку не враховані напрямки вдосконалення бюджетної політики України.

Враховуючи важливість для національної безпеки визначення проблемних питань при формуванні бюджетної системи України, вважаємо за доцільне акцентувати увагу на подоланні таких проблем та розробці пропозицій щодо удосконалення бюджетної політики задля досягнення стратегічних цілей розвитку держави.

Формулювання цілей статті

Мета статті – встановлення основних проблем в бюджетній системі України, їх дослідження та методи усунення або стабілізації недоліків бюджетної системи.

Виклад основного матеріалу дослідження

Відповідно до Бюджетного кодексу бюджетна система України – сукупність державного бюджету та місцевих бюджетів, побудована з урахуванням економічних відносин, державного та адміністративно-територіальних устроїв і врегульована нормами права [4]. Бюджетна система має багато функцій та ролей, загалом основні функції полягають в контролі та розподілі бюджетних коштів відповідно до проблем та соціально-економічного стану країни, регулюванні та збалансуванні доходів та видатків держави, контролі державного боргу та зменшенні дефіциту, а також забезпеченні соціально-економічного захисту населення.

Кожен відділ державного управління відрізняється за своїми цілями та принципами. Фінансовий сектор є не виключенням, а особливо бюджетна система України. Головний фактор таких цілей – як економічний, так і соціальний розвиток, адже правильно або неправильно здійснений розподіл чи перерозподіл фінансових ресурсів, миттєво на стан суспільства та країни загалом.

Оскільки бюджетна система України має багато цілей та принципів [5], до яких прагне не лише наша система, а й інші бюджетні системи різних країн, що позитивно впливає на думку населення нашої країни, то досягнення таких цілей потребують контролю. Наприклад, ціль «Фінансова стабільність» має на меті збереження фінансової стійкості бюджету, а також уникнення економічних криз або попередження надмірного боргового навантаження країни. Для досягнення цієї цілі в умовах бюджетної системи України потрібно подолати перешкоди, такі як корупція на всіх рівнях державного управління.

Щоб уникнути корупції в державному управлінні, потрібен комплексний підхід, який охоплює усі аспекти системи. Одним із ключових напрямів є розбудова сильних і незалежних інституцій протидії корупції, посилення ролі антикорупційних органів та ефективного розширення антикорупційних повноважень. Водночас судова система повинна бути реформована для того, щоб забезпечити справедливий розгляд справ про корупцію.

Крім того, необхідні кроки для підвищення прозорості та відкритості управління. Розширення доступу громадськості до інформації та впровадження систем електронного урядування зменшать можливості для корупції. Встановлення етичних стандартів для державних службовців і запровадження обов'язкового кодексу поведінки також є важливими у боротьбі з корупцією.

Участь громадськості та її активний моніторинг також може бути ефективним інструментом запобігання корупції. Залучення громадських організацій та незалежних експертів може забезпечити додатковий рівень контролю та підтримки антикорупційних заходів.

З метою ліквідації фінансового зловживання в бюджетній системі України необхідно вжити комплексних заходів щодо різних аспектів боротьби з корупцією.

По-перше, важливо посилити антикорупційні інституції та забезпечити їх незалежність та ефективність. Національне агентство з питань запобігання корупції (НАЗК) [6] і САП [7] повинні мати відповідні ресурси та повноваження для забезпечення належного нагляду.

По-друге, потрібно забезпечити прозорість та надавати підзвітність управлінню фінансами. Цього можна досягти шляхом розширення доступу громадськості до інформації про бюджети та фінансові операції. Інтеграція систем обліку та звітності сприятиме автоматизації та запобігатиме шахрайству.

Інновації, а особливо технології, можуть бути використані для створення більш надійної системи управління державними фінансами. Крім того, бюджетна система повинна бути в центрі уваги внутрішнього контролю та аудиту в організаціях. Посилення цих процесів забезпечить своєчасне виявлення та вирішення потенційних порушень.

Усі ці заходи мають супроводжуватися громадською підтримкою та умовами активної участі громадян у контролі за використанням бюджетних коштів. Тільки відкрита та інклюзивна система може запобігти нецільовому використанню коштів.

Спрощення процесу оподаткування та зменшення адміністративного тягаря може зробити сплату податків менш обтяжливою та займати менше часу. Крім того, важливо створити прозоре та зрозуміле податкове законодавство.

Створення сприятливого фіскального середовища та надання стимулів для дотримання законодавства може спонукати громадян вчасно сплачувати податки. Крім того, електронні податкові та процедурні процеси допоможуть точному та ефективному збору податків [1].

Політична нестабільність може мати значний вплив на економіку та бюджетну систему країни, викликати фінансові ризики та занепокоєння для інвесторів та громадськості. Щоб досягти балансу у цьому контексті, важливо вжити певних заходів.

Слід докласти зусиль для покращення політичного клімату шляхом заохочення спілкування та примирення між різними політичними партіями. Реформи, які спрямовані на підвищення прозорості та ефективності політичних інститутів, також можуть допомогти покращити ситуацію.

Створення фінансових резервів і фондів стабільності допоможе згладити фінансові коливання і забезпечить додатковий захист у разі несприятливих економічних умов [2]. Управління фінансовими ризиками може забезпечити ефективний контроль за фінансовими операціями.

Гнучкість бюджету важлива в нестабільному середовищі, тому визначення пріоритетів і гнучкість є ключовими елементами бюджетної стратегії. Програмно-бюджетна система може забезпечити здатність швидко реагувати на зміни в політичному та економічному середовищі [1]. З точки зору управління фінансами важливо впроваджувати ефективні системи управління, які знижують ризик корупції та неефективності. Удосконалення процедур бюджетування та моніторингу сприятиме ефективному використанню бюджетних ресурсів.

Розробка фондів економічних сценаріїв і регулярне оновлення цих сценаріїв може допомогти адаптуватися до обставин, що швидко змінюються, і передбачити можливі економічні проблеми.

В умовах військового тиску зовнішніх агресорів необхідна низка заходів для підтримки бюджетної стабільності та ефективного управління фінансовими ресурсами. Основним процесом є перенаправлення бюджетних витрат із урахуванням ризиків безпеки. Це включає перегляд і стратегічний розподіл коштів на заходи оборони та безпеки, а також раціоналізацію витрат на нестратегічні програми. Щоб отримати додаткові фінансові ресурси, можна розглянути механізм залучення коштів через ринкові процеси або звернутися до міжнародних фінансових інституцій. Крім того, важливо розглянути можливість отримання зовнішньої фінансової підтримки для покриття додаткових витрат, які пов'язані із забезпеченням національної безпеки.

Розвиток економіки під військовим тиском є ключовим елементом. Впровадження заходів для підтримки економічної стабільності та сприяння зростанню може допомогти зберегти бюджетну стабільність. Також важливо заохочувати інвестиції та підтримувати ключові сектори економіки, які можуть постраждати від зовнішніх викликів.

Загалом інтеграція цих заходів дозволить максимально ефективно використовувати ресурси та гарантувати стабільність бюджетної системи в умовах військового тиску.

На сьогодні головним проблемним питанням у функціонуванні бюджетної системи України є неефективне виконання її основних функцій, що видно з тенденції виконання державного бюджету, яку публікує Міністерство фінансів України [8]. Дані показані на табл. 1.

Таблиця 1. Виконання державного бюджету України 2016 - 2022 рр. млн грн

Рік	Доходи	Видатки	Кредитування	Сальдо (дефіцит бюджету)
2016	616274,8	684743,4	1661,6	-70130,2
2017	793265	839243,7	1870,9	-47849,6
2018	928108,3	985842	1514,3	-59247,9
2019	998278,9	1072891,5	3437	-78049,5
2020	1076016,7	1288016,7	5096,1	-217096,1
2021	1296852,9	1490258,9	4531,4	-197937,4
2022	1787395,6	2705423,3	-3326	-914701,7

сальдо, проте така тенденція не помітна у 2016, 2018 та 2022 роках.

Виходячи з даних табл. 1, створено рис. 1, на якому показано доходи та видатки з 2016 року до 2022 року в млн грн.

За даним таблиці видно, що дефіцит бюджету України від 2016 до 2017 років знизився, також збільшилось кредитування. Проте, починаючи з 2017 року, показник сальдо збільшувався. У 2020 році помітний різкий зріст, потім незначне падіння, за яким вже у 2022 році дефіцит бюджету подолав рекордне значення, що для України несе негативні наслідки. Кредитування досягло найбільшого показника у 2020 році, після чого у 2022 році цей показник за 7 років показав негативне значення. Просліджується така тенденція: зі зростанням кредитування збільшувався й показник

Бачимо, що з 2016 року до 2022 року видатки перевищують доходи. Це означає, що державні органи управління бюджетної системи неефективно розподіляють бюджет України, що має негативний вплив на економіку та суспільство.

Рис. 1. Доходи та видатки за 2016-2022 рр. млн грн

Отже, основні проблеми в бюджетній системі України викликані неефективним розподілом бюджетних коштів. Так, на прикладі обласного бюджету Запорізької області за 2022 рік [10] видно, що найбільше коштів з обласного бюджету у 2022 році було виділено на освіту – 1,75 млрд грн. Загалом всі видатки становили 3,99 млрд грн, тобто на освіту пішло 43,85% видатків, на економічну діяльність було витрачено 350 млн грн – 8,77%, на житлово-комунальне господарство – 22 млн грн (0,55%), на загальнодержавні функції – 593 млн грн (14,83%). В умовах повномасштабного вторгнення бюджет області викликає соціальне незадоволення, що свідчить про важливість розв'язання проблемного питання.

Висновки та перспективи подальших розвідок

Перед бюджетною системою стоїть багато викликів, які потребують уваги та комплексного вирішення. Деякі з них включають економічні наслідки через збільшення витрат на оборону, збільшення геополітичних ризиків і потребу в додаткових ресурсах для забезпечення національної безпеки.

Прозорість та ефективність [11] управління фінансами мають вирішальне значення для забезпечення безперебійного функціонування бюджетної системи в умовах невизначеності. Належним чином потрібно реагувати на зміни в економічних і монетарних умовах, раціоналізувати витрати через міжнародні механізми та інвестиції та залучати додаткові фінансові ресурси.

Запровадження гнучкої бюджетної політики, спрямованої на вирішення стратегічних завдань, дозволяє ефективно використовувати обмежені ресурси та враховує потреби національної безпеки. Крім того, створення системи фінансового контролю та моніторингу допоможе запобігти корупційним ризикам та забезпечити цільове використання бюджетних коштів.

Загалом для розв'язання проблем бюджетної системи потрібен детальний підхід, злагоджені дії та детальне вивчення потреб і можливостей влади перед обличчям сучасних викликів і загроз.

Отже, проблеми та недоліки бюджетної системи України потребують якнайшвидшого вирішення, що є необхідним для отримання фінансової стійкості. Розв'язання проблемних питань також забезпечить можливість економічної незалежності.

Література

1. Алексеев І.В., Ярошевич Н.Б., Кондрат І.Ю. Бюджетна система: навчальний посібник. Львів: Львів. політехніка, 2019. 400 с.
2. Лободіна З. Бюджетна система України: проблеми функціонування та перспективи вдосконалення. *Вісник Тернопільського національного економічного університету*. 2015. Випуск 3. С. 29-42.
3. Oleynikova L., Helman V., Brych V., Mykhailiyshyn L., Kravchuk R. Methodological Approaches to Funding Tertiary Education Institutions Given the Relationship between GDP and Budget Expenditure on Education. *Proceedings of the 2019 7th Conference on Modeling, Development and Strategic Management of Economic System (MDSMES 2019)*. P. 311-316. URL: <https://www.atlantis-pess.com/proceedings/mdsmes-19/125918829>.
4. Бюджетний кодекс України: Кодекс України. Закон, Кодекс № 2456-VI від 08.07.2010 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/2456-17>.
5. Портал «Бюджет для громадян». Open Budget - Державний веб-портал бюджету для громадян. URL: <https://openbudget.gov.ua/budget-literacy/budget-system/principles>
6. Офіційний портал Національного агентства з питань запобігання корупції. URL: <https://nazk.gov.ua/uk/>.
7. Спеціалізована антикорупційна прокуратура. Головна - Офіс Генерального прокурора. URL: <https://www.gp.gov.ua/ua/posts/specializovana-antikorupciyna-prokuratura>.
8. Державний бюджет України (2008-2023). Ставки, індекси, тарифи. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/gov/>.
9. Денисова А.В. Удосконалення бюджетного процесу в Україні. *Науковий вісник*. 2011. С. 250-255.
10. Молдован О.О., Біла С.О., Шевченко О.В., Кушнір М.О. Бюджетна політика в Україні в умовах ризиків сповільнення економічної динаміки: аналітична доповідь. Київ: НІСД, 2012. 80 с.
11. Обласний бюджет Запорізької області. openbudget. URL: <https://openbudget.gov.ua/local-budget/081000000/info/indicators?year=2022&month=12>.

References

1. Aliksieiev, I.V., Yaroshevych, N.B., Kondrat, I.Yu. (2019). *Biudzhetna systema*. [The budget system]. L'viv. politekhnik. L'viv. Ukraine.
2. Lobodina, Z. (2015). «The budget system of Ukraine: problems of functioning and prospects for improvement». *Visnyk Ternopil's'koho natsional'noho ekonomichnoho universytetu*. Issue 3. pp. 29-42.
3. Oleynikova, L., Helman, V., Brych, V., Mykhailyshyn, L., Kravchuk, R. (2019). Methodological Approaches to Funding Tertiary Education Institutions Given the Relationship between GDP and Budget Expenditure on Education. Proceedings of the 2019 7th Conference on Modeling, Development and Strategic Management of Economic System (MDSMES 2019). pp. 311-316. Available at: <https://www.atlantis-pess.com/proceedings/mdsmes-19/125918829>.
4. Biudzhetnyy kodeks Ukrainy: Kodeks Ukrainy. Zakon, Kodeks. (2010). [Budget Code of Ukraine: Code of Ukraine. Law, Code]. № 2456-VI dated July 8, 2010. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/2456-17>.
5. Portal «Biudzhets dlia hromadian». Open Budget - Derzhavnyy veb-portal biudzhetu dlia hromadian. ["Budget for Citizens" portal. Open Budget - State budget web portal for citizens]. Available at: <https://openbudget.gov.ua/budget-literacy/budget-system/principles>
6. Ofitsijnyy portal Natsional'noho ahentstva z pytan' zapobihannia koruptsii. [The official portal of the National Agency for the Prevention of Corruption]. Available at: <https://nazk.gov.ua/uk/>.
7. Spetsializovana antykoruptsijna prokuratura. Holovna - Ofis Heneral'noho prokurora. [Specialized anti-corruption prosecutor's office. Home - Office of the Prosecutor General]. Available at: <https://www.gp.gov.ua/ua/posts/spetsializovana-antikorupcijna-prokuratura>.
8. Derzhavnyy biudzhets Ukrainy (2008-2023). Stavky, indeksy, taryfy. [State budget of Ukraine (2008-2023). Rates, indexes, tariffs]. Available at: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/gov/>.
9. Denysova, A.V. (2011). «Improvement of the budget process in Ukraine». *Naukovyj visnyk*. pp. 250-255.
10. Moldovan, O.O., Bila, S.O., Shevchenko, O.V., Kushnir, M.O. (2012). Biudzhetna polityka v Ukraini v umovakh ryzykiv spovil'нення ekonomichnoi dynamiky. [Budgetary policy in Ukraine under conditions of risks of economic slowdown]. NISD. Kyiv. Ukraine.
11. Oblasnyy biudzhets Zaporiz'koi oblasti. openbudget. [Regional budget of the Zaporizhzhia region. openbudget]. Available at: <https://openbudget.gov.ua/local-budget/0810000000/info/indicators?year=2022&month=12>.

Стаття надійшла до редакції 27.12.2023 р.